

АГРАРНА ПОЛИТИКА

Цели и мерки на аграрната политика

09.04.2015

Цели на аграрната политика

- ⇒ Проблемите ги определува државата преку целите на аграрната политика. **Целите придонесуваат кон зачувување или промена на одредена состојба.** Го определуваат проблемот, кој сакаат да го решат.
- ⇒ Целите се запишани во законите, подзаконските акти, стратегиите и програмите.
- ⇒ Модерното општество е плурализам на интереси, носители на одлуки и цели. Целта сама по себе не е рационална (одраз е на општествениот консензус за тоа што е проблем), но дава услови за рационално (ефикасно) делување на државата.
- ⇒ Рационалниот систем на цели се однесува на јасна и недвосмислена содржина на цели:
 - ⇒ Целите се остварливи, распределени во поединечни поглавја и меѓу себе поврзани и урамнотежени. Мораме да се согласиме со “ограничената рационалност”.
 - ⇒ Во пракса тешко настанува конзистентен систем на цели.

Цел на аграрната политика на РМ

- ⇒ Целта е дефинирана во Законот за земјоделство и рурален развој (ЗЗРР)
 - ⇒ Целите на ЗП на РМ се насочени кон:
 - ⇒ Обезбедување стабилно производство на квалитетна и поевтина храна и обезбедување на населението со доволни количини храна;
 - ⇒ Зголемување на конкурентната способност на земјоделството;
 - ⇒ Обезбедување на стабилно ниво на доход на земјоделското стопанство;
 - ⇒ Одржлив развој на руралните подрачја и
 - ⇒ Оптимално искористување на природните ресурси со почитување на начелата за заштита на природата и животната средина.

Целите на аграрните политики кај повеќето држави се споредливи: споредување со економската причина

Цели

1. поддршки и стабилизација на земјоделскиот приход
2. Стабилизирање на земј.цени
3. “Правични” цени за потрошувачите
4. Безбедност на храната
5. Развој на селото и зачувување на земјоделските семејства
6. Заштита за животната средина
7. Мултифункционалност на земјоделството

Економска причина

1. Проблем на приходот
2. Циклични движења
3. Проб.на прих. / пазарна премоќ
4. Политичка цел
5. Политичка цел/екстерналии
6. Екстерналии
7. Екстерналии / Политичка цел

ОДЛУКА: причини за аграрната политика

– политичко-економски аргументи

- ⇒ **Проблем на доходот**
 - ⇒ е (беше) вистинска причина за поголемиот дел од активностите на државата на пазарите и во земјоделската политика.
 - ⇒ Ги определува целите и инструментите на аграрната политика.
 - ⇒ Проблемот на доходот не е непосредно изразен во целите и намените на аграрната политика. Покриен со други цели:
 - ⇒ Безбедност на храната (достигнување на соодветен – што повисок степен на самоснабдување со храна)
 - ⇒ Мултифункционалност на земјоделството (земјоделството е мултифункционална активност, чии функции не се исплатливи: поврзаност на екстерналии).
- ⇒ **Проблемот на аграрните политики е занемарување на циклусот на политиката:**
 - ⇒ Недоволно јасно дефинирање на проблемите.
 - ⇒ Цели во спротивните (конкретните) односи:
 - ⇒ Соодветен доход за производителот и правични цени за потрошувачот
 - ⇒ Определување на целите се пред се општо-нејасни
 - ⇒ (“соодветен”, “правичен”, цени и снабдување?)
 - ⇒ Голем маневарски простор за делување на политиките.
 - ⇒ Инсистирање при изборот на одредени зафати.
 - ⇒ Одржување на историските права на корисничка поддршка.
 - ⇒ ...

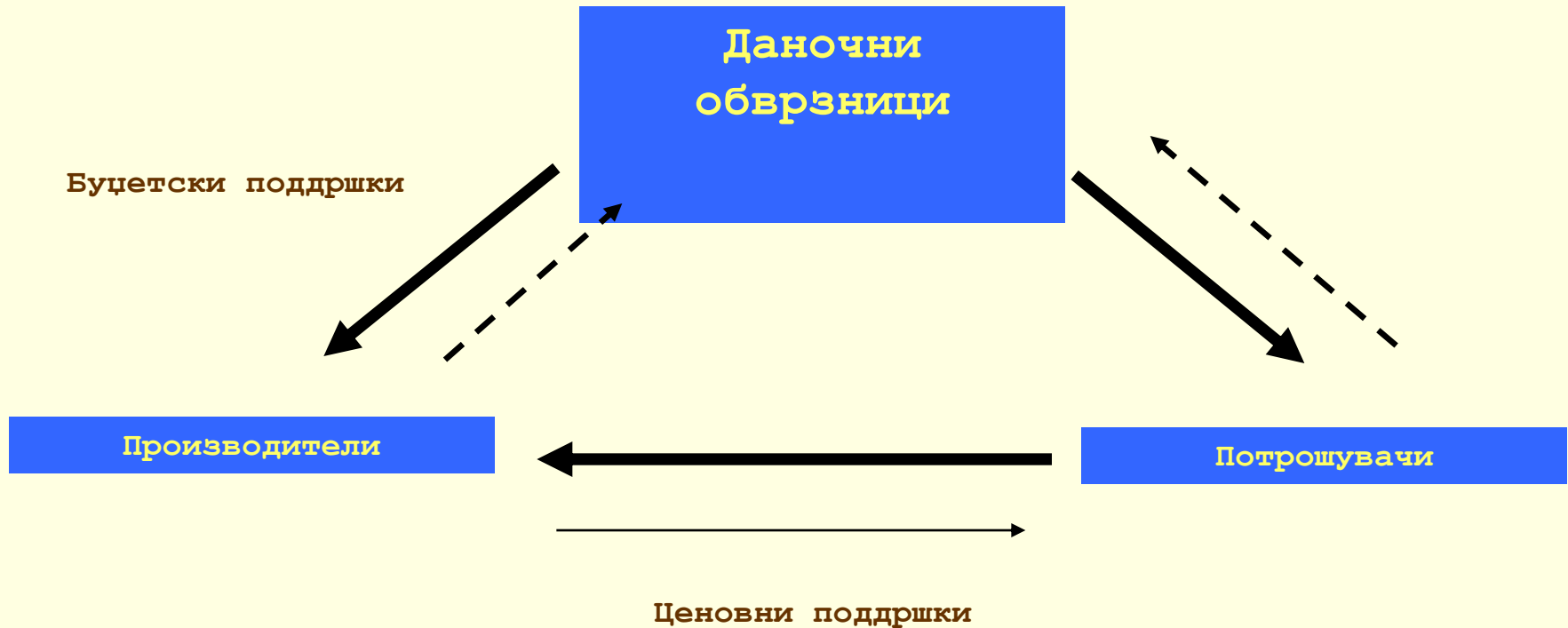
Инструменти и мерки на аграрната политика

Инструменти / мерки на аграрната политика

- ⇒ Со инструментите на аграрната политика, носителите на одлучување ги извршуваат утврдените цели на аграрната политика
- ⇒ Мерките се нивна употреба (изведба).
- ⇒ Земјоделството е стопанска област со најголем број и разноврстни инструменти и мерки.
- ⇒ Поделба на инструментите:
 - ⇒ Според начинот на ефектот?
 - ⇒ Според програмите (вообичаено)?

Инструменти: трансфер на средствата кон земјоделските производители

Две основни форми на поддршки кај развиениот свет, а можни се и други патишта

Основни форми на поддршки

- ⇒ Груба теоретска поделба според гледање на решавање на проблемот на доходот
- ⇒ (Пазарни) Ценовни поддршки:
 - ⇒ Мерки, кои го менуваат нивото (креваат) на цените и со тоа го поддржуваат, односно го стабилизираат доходот
- ⇒ Буџетски поддршки
 - ⇒ Директни (непосредни) плаќања
 - ⇒ Буџетски поддршки, кои непосредно влијаат на доходот и посредно влијаат на пазарите
 - ⇒ Посредни буџетски поддршки:
 - ⇒ Посредно го поддржуваат доходот и не влијаат на нарушување на пазарите
 - ⇒ Општи услуги за земјоделството
 - ⇒ Надоместоци за услугите, кои земјоделството не може да ги покрие во целост

Мерење на ефектите на политиката

Потреба за процена на ефектите на аграрната политика

- ⇒ Во согласност со циклусот на политиката потребна е и процена, и следење на ефектите на земјоделската политика.
 - ⇒ Тоа би морало да биде нормалниот дел од процесот на одлучување
 - ⇒ Ефективната политика мора постојано да ги корегира променетите односи на политичките преференци.
 - ⇒ Мониторингот е знак на демократски и општествен развој.
- ⇒ Видови на процена:
 - ⇒ ex-post (за назад) и ex-ante (за напред)
- ⇒ Во пракса се применува евалуациската теорија за процена на програми, и се повеќе добива во важност

Мерење на ефектите на аграрната политика

- ⇒ Теоретски концепти
 - ⇒ Компаративна анализа (статична) и економија на благосостојба
- ⇒ Процена на заштита и поддршки на конкурентноста
 - ⇒ Поединечни индикатори (номинални, ефективен коефициент на заштита)
 - ⇒ PAM – Матрица за анализа на аграрна политика
 - ⇒ PSE/CSE калкулации на поддршки на производителите и потрошувачите
- ⇒ процена на доходовната состојба
 - ⇒ Калкулации на трошоци и приходи
 - ⇒ Сметководство на земјоделските стопанства (FADN)
 - ⇒ Национални сметки за земјоделството
 - ⇒ Секторски модели на земјоделството (палета на форми и начини)

Коефициент на номинална заштита (NPC)

- ⇒ Коефициентот на номинална заштита (NPC) го мери нивото на заштита на домашните производители.
- ⇒ Еднаков е на односот помеѓу цените (приходите) на домашниот пазар и цените (приходите) на референтниот (светски) пазар.
- ⇒ По правило употребуваме индексна форма.
- ⇒ Што е повисок коефициентот на номиналното ниво на заштита, позаштитени се домашните производители.
- ⇒ Вредностите можат да бидат и многу високи (1000 за примерот на ориз во Јапонија).
- ⇒ Моментални вредности во ЕУ се под 200.

Калкулација на трошоци и приходи

- ⇒ За следење на економската состојба, или проектирање на промените на аграрните политики корисни се едноставните калкулации на трошоци и приходи за:
 - ⇒ Поединечна земјоделска дејност (на пр. производство на пченица, одгледување на прасиња),
 - ⇒ Група на дејности (на пр. жито),
 - ⇒ Или земјоделско стопанство.
- ⇒ Во РМ систем на ФМС калкулации (АПРЗ).
- ⇒ **Анализии:**
 - ⇒ Следење на ефектите на промените на цените на: производителите; инпутите; буџетски мерки.

Економска сметка за земјоделството (ЕАА)

Вредност на производството по основни цени				Субвенции На производ. минус Даноци на производ
Вредност на производството по цени на производителите				
Меѓупотрошувачка	Бруто додадена вредност			Субвенции на Производ. минус Даноци на Произв.
	Користење на фиксен капитал	Нето додатна вредност		
		Факторен приход		

- ⇒ Статистичко следење на економската состојба.
- ⇒ Стандардна методологија за макроекономски анализи.
- ⇒ Сложени системи за податоци. Не добиваме по производи.

OECD начин на процена на политиките

- ⇒ OECD индикаторите на поддршка мерат:
 - ⇒ Трансфери, кои произлегуваат од земјоделските политики,
 - ⇒ Помеѓу: производителите, потрошувачите и даночните обврзници.
- ⇒ Процена на политики:
 - ⇒ Кои пренесуваат средства до земјоделските производители,
 - ⇒ Независно од нивната природа, цели или ефекти.
 - ⇒ Постојат и општи политики, кои таа проценка не ги третира.

PSE – показател на поддршки на производителите

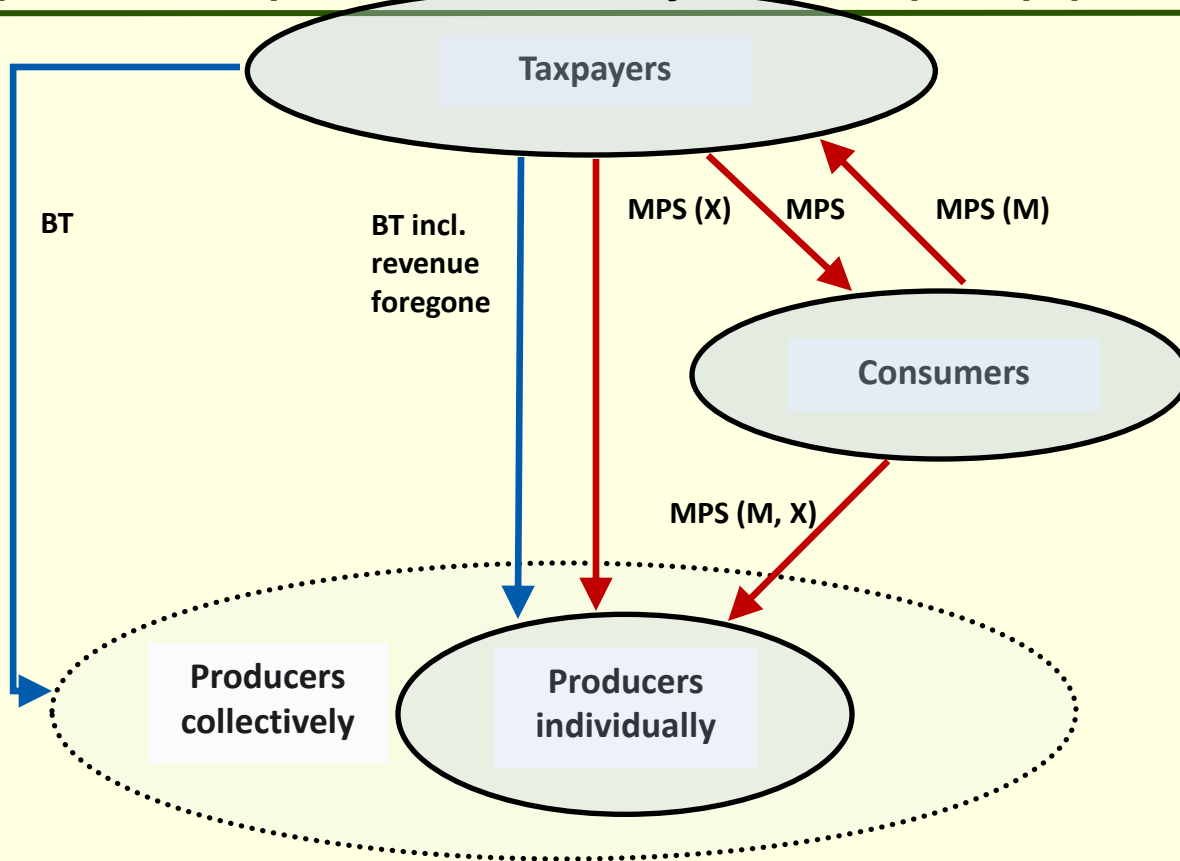
- ⇒ Со PSE (Producer Support Estimate) показателот на поддршки на земјоделските производители ги мериме трансферите на парични средства од даночните обврзници и потрошувачите до земјоделските производители, предизвикани од делувањето на земјоделската политика.
- ⇒ PSE ги мери (вклучува):
 - ⇒ Разликите во цена на производите (MPS),
 - ⇒ И буџетските плаќања (BT), вклучително и плаќањата за стоки и услуги, кои не се предмет на трговија.

PSE – показател на поддршки на производителите

- ⇒ Различни показатели:
 - ⇒ PSE за државата и по производи може да е изразен во апсолутен износ – PSE;
 - ⇒ Како удел во вкупните бруто приходи на земјоделските стопанства, изразени како вкупна вредност на производството (вреднувана по цените кај производителите на прагот на земјоделското стопанство), заедно со буџетските поддршки – процентен PSE (**% PSE**);
- ⇒ Други форми на пресметка на поддршки (NAC, CSE, TSE,...)

%PSE: PSE во државата од брутоприходот на земјоделските стопанства (GRV)

GFR = вредност на производството + буџетските трансфери

MPS - пазарно-ценовна подршка
 BT –Буџетски трансфери
 M – увезени добра
 X – извезени добра

Клучни индикатори

- ⇒ Процена на поддршките на производителите (*Producer Support Estimate*): трансфери на потрошувачите и даночни обврзници кон производителите:
 $PSE = MPS + \text{плаќања} + \text{изгубени приходи}$
- ⇒ Пазарно-ценовни поддршки (*Market Price Support*): $MPS = QP^*(PP-BP)$
- ⇒ Процена на поддршките на потрошувачите (*Consumer Support Estimate*): трансфери до потрошувачите:
 $CSE = QC^*(PP-BP) + \text{поддршки на потрошувачите}$

Клучни индикатори

- ⇒ Процена на поддршките за општи услуги:
 $GSSE = \text{буџетски трансфери за општи услуги}$
- ⇒ Процена на вкупните поддршки: трансфери на земјоделството
 $TSE = PSE + GSSE + CSE$
- ⇒ QP, QC... производство и потрошувачка; PP, VP... цени на производителите и цени на граница

Клучни релативни индикатори

- ⇒ **%PSE**: PSE во удел на приходите на земјоделските стопанства (GFR)
 - $GFR = \text{Вредност на производството} + \text{Буџетски трансфери}$
- ⇒ **%GSSE**: како удел во TSE
- ⇒ **%CSE**: како удел на издатоци за потрошувачка
- ⇒ **%TSE**: како удел во BDP
- ⇒ **NPC (Коефициент на номинална заштита)**: Разлики помеѓу домашните цени и цени на граница како удел во светските цени = $(PP-VP)/VP$

Пресметување на MPS

- ⇒ MPS е резултат на политиките, кои влијаат на откупната цена на производителите
- ⇒ Трговски мерки: увозна заштита; извозни поддршки; извозни давачки, извозно/увозни квоти;
- ⇒ Мерки за урамнотежување на домашните цени: административни цени, производни квоти, јавно складирање
- ⇒ $MPS = \text{Ценовна разлика} \times \text{Производство}$

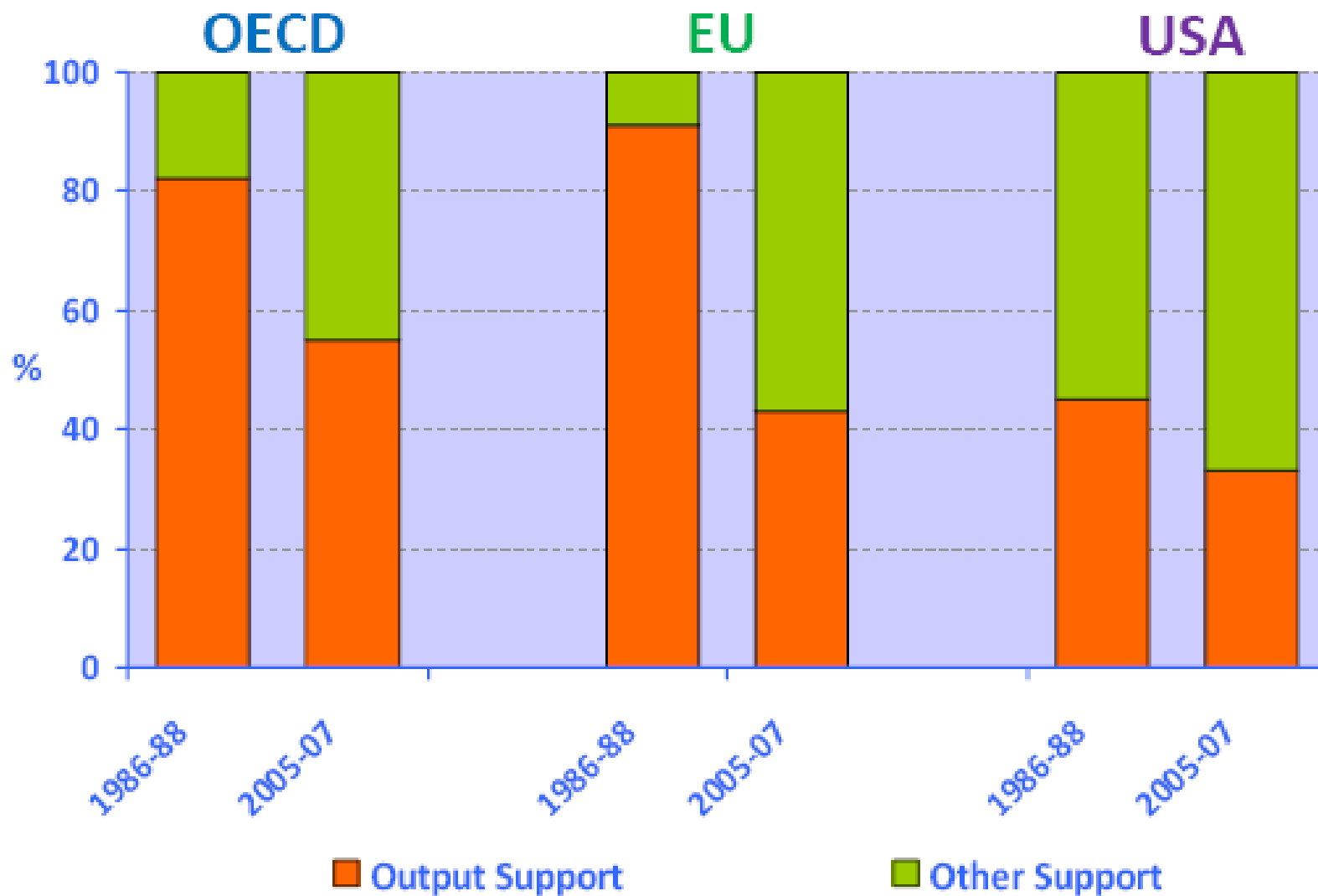
Структура на PSE

- A. Поддршка, која темели на производството
 - A.1. Пазарно-ценовна поддршка (MPS)
 - A.2. Плаќања, кои темелат на опсегот на производство
 - B. Плаќања, кои темелат на користење на инпутите
 - B.1. Променливо користење на инпутите
 - B.2. Формирање на постојан капитал
 - B.3. На услугите на земјоделските стопанства
 - C. Плаќања кои се темелат на тековните A/An/R/I, производството се бара
 - D. Плаќања кои се темелат на нетековните A/An/R/I, производството се бара
 - E. Плаќања кои се темелат на нетековните A/An/R/I, производството не се бара
- A/An/R/I... по површини/по грло животно/приходи или доход

Структура на PSE

- . F. P Плаќања, кои не темелат на производните критериуми
 - F.1. Долгорочна суспензија на ресурси
 - F.2. Специфичен нестоковен output
 - F.3. Други нестокови критериуми
- G. Други плаќања

Промена на аграрните политики во светот (OECD, 2008)

Заклучок: промени на аграрните политики

- ⇒ Поддршката на земјоделството е факт на најразвиените држави.
 - ⇒ Големи разлики помеѓу државите.
 - ⇒ Оние со подобри услови, поголеми стопанства и подобар ефекти имаат и пониски поддршки.
 - ⇒ Вкупните поддршки кај поголемиот број на држави се намалуваат.
- ⇒ Пазарно-ценовните поддршки се важен елемент на модерните аграрни политики,
 - ⇒ ... сепак нивното значење и значењето на производно поврзаните поддршки полака се намалува.
 - ⇒ Се зголемува значењето на производно неврзаните поддршки.
- ⇒ Аграрните политики се наоѓаат во постојан процес на реформи.

ОЕСД начела за реформи на аграрните политики (1998)

- ⇒ Овозможува поголема пазарна ориентираност.
- ⇒ Ги намалува трговските препреки.
- ⇒ Овозможува прилагодување на стопанствата на промени.
- ⇒ Поттикнува трајно управување со природните ресурси.
- ⇒ Поттикнува иновации, економска ефективност.
- ⇒ Ја засилува глобалната безбедност на храната.
- ⇒ Задржува мултифункционалната улога на земјоделството.

Модерната земјоделска политика би морала да биде:

- ⇒ Транспарентна. Целна. Направена по мерка (прилагодена на условите). Флексибилна. Рамноправна.

Реформата ја зголемува ефективноста и ги намалува грешките на аграрните политики